

Dušan Čamprag, Radosav Sekulić, Tatjana Kereši: **Repina korenova vaš** (*Pemphigus fuscicornis* Koch) sa osvrtom na integralnu zaštitu šećerne repe od najvažnijih štetočina. Poljoprivredni fakultet, Institut za zaštitu bilja i životne sredine "Dr. Pavle Vukasović", Novi Sad, "Design studio Stanišić", Bačka Palanka, 2003, 133 strani.

V naslovu navedena trojica avtorjev nas v obravnavani knjigi seznanja s sorazmerno novo škodljivko pesno korenovo ušjo (kar predlagam kot slovensko ime, ker se o tej škodljivki po moji vednosti v slovenskem jeziku še ni pisalo) (*Pemphigus fuscicornis* Koch). Na pesi so znane tri vrste korenovih uši *Smynthurodes betae* Westw., *Pemphigus betae* Doane in obravnavana *Pemphigus fuscicornis* Koch. Zadnji avtor jo je opisal že leta 1857. Areal njene razširjenosti sega od Nemčije na zahodu do južnega Altaja v Aziji na vzhodu. Prej so bila najdišča očitno bolj omejena, v zadnjih štirih desetletjih pa se intenzivno širi v Jugovzhodni Evropi. V Srbiji (Vojvodini) so jo ugotovili in najdbo mednarodno preverili leta 1967. Tedaj so jo ugotovili zgolj na pesnih poljih zasebnih pridelovalcev, ki so dobavljali korene dveh sladkornim tovarnam v Senti in Zrenjaninu. Da gre za hudo resno škodljivko je razvidno iz dejstva, da je bilo leta 2000 v Srbiji napadeno 30.000 do 35.000 ha ali 75 do 80 odstotkov pesnih polj. Popolnoma je bilo uničeno od te škodljivke več kakor 2.600 ha s peso posejanih njiv. Nato se je širila naprej. Na Hrvaškem in v Bosni-Hercegovini so jo ugotovili leta 1971, v Makedoniji in Sloveniji pa je doslej še ni. Ker je že v naši sosednji državi, lahko pričakujemo njeno širjenje prej ali slej na naša pesna polja v severovzhodni Sloveniji, še zlasti ker iz poteka dosedanjih gradacij izhaja, da ji prija vroče in sušno vreme, ki se obeta tudi pri nas v prihodnosti zaradi znanih klimatskih sprememb.

Kot je za rod *Pemphigus* značilno, je načelno primarni gostitelj topol, sekundarni gostitelji pa so gojene in samonikle rastlinske vrste iz družine lobodovk (*Chenopodiaceae*). Vendar so generacije, vezane na primarnega gostitelja pri pesni korenovi uši reducirane. Uš se torej razmnožuje anholociklično na sekundarnih gostiljih, primarni gostitelj pa v jugovzhodni Evropi sploh ni ugotovljen. Vrsta ima v ugodnih razmerah od 8 do 13 in več generacij na leto. Rodnost samice je odvisna od njenega razvoja v jeseni, ko zbira hrano, ker se samica spomladi ne hrani več. Večja zaloga hranilnih snovi namreč omogoča nastanek več embrijev. Plevelne vrste kot sta metlika in loboda sta vir uši za napad gojene pese, od koder se nanjo lahko selijo kadar koli, dokler je pesa na polju. Napad gojene pese poteka torej prek aktivne migracije rojenih ličink - migrantk. Veter z jakostjo 3,5 m/sek že omogoča, da se ličinke prve generacije vzdignejo iz tal ali rastlin in jih zračni tok prenese na nove gostiteljske rastline. V knjigi je navedena množica biotičnih parametrov, ki jih tu ne kaže navajati.

Ta uš je škodljiva predvsem zaradi sesanja na koreninskih dlačicah in tanjših koreninicah. Napad se navadno začneja z nekega žarišča na njivi in se širi bolj ali manj koncentrično naokoli. Napadeni koreni imajo pred pravilom belkasto voščeno prevleko. Pomembno je, da pesna korenova uš ne povzroča le neposrednih škod, temveč tudi posredne, ker so napadene rastline bolj podvržene okužbam od bolezenskih povzročiteljev. Znatno se zmanjšuje vsebnost sladkorja in povečujejo se komponente, ki opredeljujejo tehnosko vrednost korenov.

Pri obravnavi integriranega varstva sladkorne pese je posebej poudarjen izbor odpornih in tolerantnih sort ter sort, ki so odporne proti rizomaniji in pesni listni pegavosti. Pri biotičnem zatiranju je pomemben dvokrilec *Thaumatomyia glabra*, ki pa je zelo občutljiv za insekticide na podlagi organskih fosforov. Učinkovite pa so tudi glive iz rodu *Entomophthora*. Kakšni so konkretni uspehi pri izvajanju biotičnega zatiranja ni navedeno. Zelo podrobno so obdelani agrotehnični ukrepi, ki so najbolj učinkoviti in najbolj gospodarni. Na prvem mestu je seveda kolobar, ki na vojvodinskih ravninah ni sam po sebi razumljiv. Izredno pomembni so vsi ukrepi, ki omogočajo, da se v tleh zbira in ohrani vlaga. Avtorji celo menijo, da je zatiranje pesne korenove uši eden redkih primerov v fitomedicini, da se z uporabo dobre agrotehnikе brez uporabe insekticidov zelo nevarna škodljivka močno omeji in postane skoraj nepomembna. Ta del knjige je zelo dragocen za fitomedicinske in poljedelske strokovnjake v praksi, kakor je sploh značilno za knjige, ki jih inicira in z drugimi avtorji objavlja akademik prof. dr. Dušan Čamprag.

Prikaz integriranega varstva sladkorne pese pred najpomembnejšimi škodljivci pustimo ob strani, ker je namen tega prikaza predvsem pesna korenova uš in njeno zatiranje. Obravnavana knjiga je zlasti za praktike zelo dragocena. Na malo straneh je zbrana množica biotično pomembnih dognanj in veliko priporočil o zatiranju te nevarne škodljivke.

Jože Maček